

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

ДИПЛОМНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему:

«ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ В КАМ'ЯНЦІ-ПОДІЛЬСЬКОМУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

Здобувача 4 курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Т1-В19 групи
спеціальності: 242 Туризм
за освітньо-професійною програмою «Туризм»
денної форми навчання
Анастасії ЗАРАЙСЬКОЇ

Керівник: кандидат історичних наук, доцент
кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи, доцент
Богдана ОПРЯ

Рецензент: кандидат економічних наук, доцент
кафедри менеджменту, доцент
Володимир ЛИСАК

Кам'янець-Подільський, 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В м. КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ.....6

1.1. Природно-географічні особливості та історичні ресурси регіону.....6

1.2. Історичні особливості міста та його соціально-економічна інфраструктура.....12

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В КАМ'ЯНЦІ-ПОДІЛЬСЬКОМУ.....20

2.1. Загальна характеристика туристичної сфери міста.....20

2.2. Туристична інфраструктура та туристичні потоки міста.....39

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В КАМ'ЯНЦІ-ПОДІЛЬСЬКОМУ.....47

3.1. Питання збереження історико-культурного спадку міста.....47

3.2. Перспективи розвитку туристичної галузі у місті.....50

ВИСНОВКИ.....55

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....58

ДОДАТКИ.....62

ВСТУП

Актуальність теми. Кам'янець-Подільський – одне з найбільш перспективних міст України в плані туристичної діяльності. За кількістю туристів та пам'яток історії місто займає третє місце в Україні. Маючи досить потужну туристично-ресурсну базу, протягом останніх десятиліть місто досить успішно розвиває туризм та є одним з найвідвідуваніших туристичних центрів України.

Кам'янець-Подільський володіє достатнім історико-культурним потенціалом: архітектурним, етнічним, сакральним тощо, що обумовлює розвиток різних видів туризму. На сьогоднішній день на базі національного історико-архітектурного заповідника «Кам'янець» налічується близько 150 пам'яток, що є тим ресурсом, який важливо зберегти та вміло поєднати з сучасною туристичною інфраструктурою для досягнення бажаних результатів не лише для розвитку, а й заради примноження потенціалу, який стане резервом туристичної індустрії Кам'янця-Подільського.

Водночас, місто істотно відстає від таких міст як Київ чи Львів за кількістю туристів, не говорячи про історичні міста Центральної та Західної Європи. Можливо, заявляти про змагання з Прагою чи Віднем у туристичній сфері було б занадто амбіційно, втім орієнтація на лідерів туристичного ринку є гарною стратегією для досягнення власних висот. Отож, важливим у даному контексті є виявлення перспектив розвитку історико-культурного туризму у місті.

З огляду на вище вказані обставини, дослідження історико-культурного туризму в Кам'янці-Подільському має не лише наукове, але й важливе практичне значення.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, темами, планами. Дипломна робота кваліфікаційного рівня «бакалавр» виконана відповідно до тематики, яку розробляє кафедра туризму та готельно-ресторанної справи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Метою дослідження є вивчення стану та виявлення перспектив розвитку історико-культурного туризму у місті Кам'янець-Подільський.

Для досягнення мети потрібно розв'язати такі **завдання**:

- висвітлити природно-географічні особливості та історичні ресурси регіону;
- виявити історичні особливості міста та його соціально-економічну інфраструктуру;
- охарактеризувати туристичну сферу міста;
- оцінити туристичну інфраструктуру та наявні туристичні потоки міста;
- окреслити шляхи збереження історико-культурного спадку міста;
- виявити перспективи розвитку туристичної галузі у місті.

Об'єктом дослідження є туристичні ресурси та потенціал міста Кам'янець-Подільський.

Предметом дослідження є процес становлення, сучасний стан та перспективи розвитку історико-культурного туризму в Кам'янці-Подільському.

Методи та методологія дослідження. Методологічна база роботи ґрунтується на принципах об'єктивності, системності, неупередженості та опори на статистичні данні, котрі характеризують розвиток історико-культурного туризму у Кам'янці-Подільському. Важливим методом дослідження є причинно-наслідковий аналіз, що дозволяє порівнювати окремі процеси туристичного розвитку в контексті їх причин та наслідків. Застосування методів систематизації та узагальнення дозволило зробити загальні теоретичні висновки за результатами проведеного дослідження.

Елементи наукової новизни роботи полягають у дослідженні теми, яка недостатньо вивчена, адже ситуація на туристичному ринку постійно змінюється що й викликає потребу у нових наукових розвідках. Під час написання роботи було оцінено сучасний стан історико-культурного туризму у місті та вказано шляхи його покращення.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що фактичний матеріал, теоретичні положення та висновки можуть бути використані у плануванні і розробці туристичних маршрутів, виявленні потенційних можливостей для розвитку туристичної галузі. Результати та висновки дипломної роботи можуть бути застосовані під час розробки загальнодержавних і місцевих програм розвитку історико-культурного туризму.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи доповідались та обговорювались на засіданнях кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, а також на студентській конференції навесні 2023 р., де була виголошена доповідь на тему: «Теоретичні аспекти дослідження історико-культурного туризму».

Публікації. Окремі положення дипломної роботи були викладені у статті «Теоретичні аспекти дослідження історико-культурного туризму», опублікованій у збірнику за результатами вище вказаної конференції.

Структура роботи відповідає меті і завданням дослідження. Вона складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного тексту роботи становить 57 сторінок. Повний обсяг роботи – 67 сторінок. Список використаних джерел налічує 46 позицій.

ВИСНОВКИ

У результаті розв'язання поставлених у роботі завдань вдалось дійти до наступних висновків.

Україна може похвалитись багатою історією та різноманітною культурою, що відобразилось і закарбувалося у ряді пам'яток, які є важливими туристичними ресурсами для історико-культурного туризму. Серед них варто зазначити пам'ятки періоду Київської Русі, спадщину національно-визвольної боротьби українського народу XVII століття, архітектурні шедеври, музеї та палаці, що відображають стилі різних епох.

Велика частина надбання українського народу складається зі знакових пам'яток, але на сьогоднішній день багато з них перебуває у аварійному стані і може бути зруйнована в будь-який момент. Хоча держава є основним джерелом фінансування реставрації цих пам'яток, коштів недостатньо. Тому важливо розглянути альтернативні джерела фінансування. Зокрема, Україна приваблює інвесторів, які зацікавлені у розвитку туризму. Однак, несприятлива законодавча база та інші чинники часто гальмують їх бажання вкладати кошти.

Кам'янець-Подільський завжди був відомий пам'ятками історії та архітектури, але підґрунтям для формування такої історії стало вдале місце розташування. Територія міста є багатою на природні ресурси: каньйон, ліси, р. Смотрич, озера, природні джерела є доповненням до формування туристичного враження про місто. Адже турист має змогу побачити не лише те, що чекає, а набагато більше, що ймовірно може покращити кінцевий настрій від поїздки та очікування, а отже захочеться приїхати ще раз. Як наслідок місто отримує позитивний імідж та більший попит як туристичний центр.

Для розвитку міста як туристичного центру ще початку 2000-х рр. місцева влада взяла курс на розвиток туризму. З тих пір одним з пріоритетних напрямків у розвитку міста є туристичний бізнес. У місті почала активно формуватися туристична індустрія: на сьогоднішній день налічується більше 50 закладів нічлігу та більше 100 закладів харчування. Місто активно співпрацює з

Державним історико-архітектурним заповідником «Хотинська фортеця», з Кам'янця-Подільського відправляються екскурсії у такі туристичні місця як Бакота, Чернівці, Маліївці, Самчики та в сторону Тернопільської області. Щороку у місті відкриваються нові заклади розваг, нічні клуби та різноманітні атракціони для туристів, що сприяє піднесенню туристичної галузі.

Екскурсійна база міста є досить широкою: туристи можуть замовити як окрему оглядову або тематичну екскурсію та мають змогу ознайомитися з містом користуючись послугами екскурсійних електромобілів. Важливою складовою атракційної привабливості міста є Державний історичний музей-заповідник «Кам'янець», він складається з 7 відділів, у яких можна ознайомитися з цікавими експозиціями, котрі висвітлюють різні епохи історії.

Майже кожного місяця Кам'янець-Подільський проводить різноманітні фестивалі, які збирають глядачів та учасників зі всіх куточків України та іноземців. Найпопулярнішими з них є: «Terra-Heroica», Кубок з повітроплавання, Respublika, «Forpost», «Кам'янецька турка», фестиваль опери та класичної музики, та ін. У цей час місто перетворюється на окремі сцени і майданчики з ярмарками, що додає йому неабиякого колориту та атрактивності.

Кам'янець приймає також туристів, які люблять спортивний екстрим. Скелелазіння, «роупджампінг», політ через каньйон – це не повний перелік послуг, які користуються попитом не один рік поспіль.

Задля забезпечення нормального функціонування туризму та формування стратегій розвитку міста важливим пунктом є туристичні потоки міста. Знання туристичних потоків міста допомагає визначити попит на послуги туристичної галузі, зокрема на готелі, ресторани, музеї, екскурсії тощо. Це дає можливість власникам бізнесу відповідно налаштувати свою діяльність та збільшити прибуток.

Найбільш популярною пам'яткою серед туристів залишається Старий Замок, котрий водночас є візитівкою міста. Питання збереження пам'яток є першочерговою проблемою у розвитку історико-культурного туризму в місті Кам'янець-Подільський. Саме на цю проблему повинна бути зосереджена увага

відповідних фондів та державних установ міста. У зв'язку з недостатнім фінансуванням та повільною реставрацією пам'ятки можуть втратити свій історичний вигляд та привабливість.

Кам'янець-Подільський є не лише туристичною перлиною Поділля, але водночас і осередком історико-культурного туризму. Наше місто має прекрасні туристичні ресурси, котрі представлені великою кількістю старовинних будівель, кожна з яких має свою цікаву історію.

Звичайно, наше сьогодні ставить перед нами складні виклики. Наразі українська держава та народ борються за свою незалежність. Війна, котра триває в країні призупинила розвиток туристичної галузі із 24 лютого 2022 року. Проте, після завершення війни наша країна стане надзвичайно привабливою для туристів з усього світу. Туристична індустрія нашого міста має бути готова до напливу туристів і уже сьогодні розробляти стратегії розвитку, посилювати свої сильні сторони та усувати слабкі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисик Г. І. Природнича географія Поділля. Вінниця: ЕкоБізнесЦентр, 1998. 183 с.
2. Ліси Хмельниччини. URL: <https://kmlis.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2022).
3. Смотрицький каньйон. URL: <http://tovtry.com/ua/natur/p018.html> (дата звернення: 04.10.2022).
4. Пламеницька О. Castrum Camenecensis. Фортеця Кам'янець: (пізньоантичний – ранньомодерний час). Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2012. 672 с. URL: <https://www.academia.edu/35596385/> (дата звернення: 17.11.2022).
5. Винокур І. С., Хотюн Г. М. Кам'янець-Подільський державний історико-архітектурний заповідник. Львів, 1986. 156 с.
6. Кам'янець-Подільський державний музей-заповідник. URL: <http://muzeum.in.ua/> (дата звернення: 17.09.2022).
7. Расщупкін О., Трубчанінов С. Кам'янець на Поділлі. Кам'янець-Подільський, 2010. 25 с.
8. Петров М. Б. Місто Кам'янець-Подільський в 30-х роках XV-XVIII століть: проблеми соціально-економічного, демографічного, етнічного та історико-топографічного розвитку. Міське і замкове управління. Кам'янець-Подільський, 2012. 480 с.
9. Греченко В. А. Історія та культура України. Харків, 2017. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9475/> (дата звернення: 15.12.2022).
10. Пламеницька О. Кам'янець-Подільський. Київ, 2004. 256 с.
11. Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б. Кам'янець-Подільський. Кам'янець-Подільський, 2011. 136 с.
12. Історія університету. URL: <https://kpnu.edu.ua/pro-universytet/history/> (дата звернення: 14.10.2022).

13. 7 чудес Кам'янця-Подільського. URL: <http://kamianets.travel/7-chudes/> (дата звернення: 13.10.2022).
14. Гуменюк С. К., Морський М. Д. Туристські маршрути Хмельниччини. Львів, 1983. 120 с.
15. Сіцінський Ю. Нариси з історичної топографії міста Кам'янця-Подільського та його околиць. Упоряд. Мошак М. Кам'янець-Подільський, 1994. 60 с.
16. Кам'янець-Подільський державний історичний музей-заповідник. URL: <http://muzeum.in.ua/> (дата звернення: 22.11.2022).
17. Трубчанінов С. В. Країна замків і фортець. Кам'янець-Подільський, 2007. 56 с.
18. Кам'янець-Подільський – острів скарбів. URL: <http://kam-podcmb.zzz.com.ua/> (дата звернення: 17.12.2022).
19. Музей старожитностей (Палац єпископа), Кам'янець-Подільський. URL: <https://travels.in.ua/uk-UA/object/315/muzey-starozhytnostey-palats-yepyskopa> (дата звернення: 14.09.2022).
20. Вірменська криниця. URL: https://md-ukraine.com/ua/object/detail/1298_virmenska-krinica.html (дата звернення: 27.10.2022).
21. Кам'янець-Подільський: туристичний путівник. Львів, 2003. 320 с.
22. Кам'янець туристичний. URL: <http://kamianets.travel/> (дата звернення: 14.01.2023).
23. «Подільський листок». URL: https://k-p.net.ua/istoriya_kamyantca/6528-podolskiy-listok.html (дата звернення: 23.10.2022).
24. Польоти на кулях у Кам'янці-Подільському. URL: https://k-p.net.ua/kamyanec-turist/festivali_kamyantca/322-poloti-na-kulyah-u-kamyanci-podilskomu.html (дата звернення: 19.10.2022).
25. Фестиваль Porta Temporis. URL: <https://kleopatra-hotel.com/ru/component/content/article/145-porta-temporis.html> (дата звернення: 12.02.2023).

26. Фестиваль Фортпост. URL: <https://funtime.kiev.ua/events/festivals/forpost> (дата звернення: 27.10.2022).
27. Фестиваль «Остання столиця» у Кам'янці-Подільському. URL: <https://vdalo.info/festyval-ostannya-stolyczya-u-kamyanczi-podilskomu-programa/> (дата звернення: 15.11.2022).
28. Фестиваль «Республіка». URL: <https://suspilne.media/158990-festival-respublika-startuvav-u-kamanci-podilskomu/> (дата звернення: 03.10.2022).
29. «Октоберфест. Знову в небо». URL: <https://www.3849.com.ua/afisha/1311/oktoberfest-znovu-v-nebo> (дата звернення: 09.11.2022).
30. У Кам'янці-Подільському запланували понад 50 фестивалів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3202882-u-kamancipodilskomu-zaplanuvali-ponad-50-festivaliv.html> (дата звернення: 11.02.2023).
31. Зима О. Г., Кузьминчук Н. В. Інсентив-туризм як приклад успішного менеджменту організацій. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/zyma2.htm (дата звернення: 16.09.2022).
32. Екстремальний туризм. URL: https://ozi.pp.ua/ekstremalnij-turizm_14285/ (дата звернення: 12.09.2022).
33. Інновації в туризмі. URL: https://revolution.allbest.ru/sport/00787298_1.html (дата звернення: 22.11.2022).
34. Роуп-джампінг в Кам'янці-Подільському. URL: <https://kava.ua/uk/events/roup-dzhamping-v-kamenets-podolskom> (дата звернення: 15.12.2022).
35. Сучасні таксі Кам'янця-Подільського. URL: <https://volta.taxi/taxi/kamianets-podilskyi> (дата звернення: 17.09.2022).
36. Як новий закон регулює забудову поблизу? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/09/21/678031/> (дата звернення: 15.10.2022).

37. Дутчак О. І. Вплив туризму на охорону історико-культурних пам'яток: досвід та перспективи. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/35> (дата звернення: 23.11.2022).
38. Розробка оптимального маршруту подорожі по Україні (Європі) та логістика. URL: <https://naurok.com.ua/urok-rozrobka-optimalnogo-marshrutu-podorozhi-po-ukra-ni-vropi-ta-logistika-329464.html> (дата звернення: 06.11.2022).
39. Міжнародний туризм як соціально-економічне явище. URL: https://pidru4niki.com/12281128/turizm/kontrolni_zapitannya_istoriya_rozv_itku_turizmu (дата звернення: 17.10.2022).
40. Будзей О. Вулицями Кам'янця-Подільського. Львів, 2005. 272 с.
41. Карягін Ю. О., Тимошенко З. І., Демура Т. О., Мунін Г. Б. Маркетинг турпродукту. URL: https://tourlib.net/books_ukr/karyagin7-3.htm (дата звернення: 02.02.2023).
42. Килимистий С. М. Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство. 2015. Вип. II (5). С. 77-83. Класифікація видів анімаційної діяльності в туризмі. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kylymystyj.htm (дата звернення: 11.11.2022).
43. Розвиток анімації в рекреаційному туризмі. URL: <https://buklib.net/books/33967/> (дата звернення: 18.10.2022).
44. Як організувати туристичні фестивалі? 21 порада початківцям. URL: <https://vidviday.ua/blog/organizacija-festival/> (дата звернення: 19.12.2022).
45. МКІП розпочинає роботу над єдиним сателітним туристичним рахунком. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3291303-mkip-rozpocinae-robotu-nad-edinim-satelitnim-turistichnim-rahunkom.html> (дата звернення: 26.10.2022).
46. В Україні з'явилася стратегія популяризації туристичного бренду. URL: <https://shanghai.mfa.gov.ua/news/v-ukrayini-zyavilasya-strategiya-populyarizaciyi-turistichnogo-brendu> (дата звернення: 19.10.2022).